Sifatli ta’lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

UDK: 378.147:001.89
ORCID: 0009-0001-7017-567X

ART-TERAPIYA TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA TALABALARDA KOGNITIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK ASOSLARI

Raxmatova Ikbolxon Inomjonovna
Termiz davlat pedagogika instituti
Tasviriy san’at kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta’lim jarayonida talabalarning tasavvurini rivojlantirishda art-terapiya madaniyatini shakllantirishning muhim jihatlari, terapiya texnologiyalari vositasida talabalarda kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishning didaktik asoslari, pedagogik jarayonlar, inson psixikasining his-tuyg‘ulari, tafakkuri va tasavvurlari kabi xususiyatlarining bir-biriga sinergik ta’sirining integratsiyalashuvi, "meta-ta’lim maydoni"ning obyektiv komponenti tushunchalari haqidagi tushunchalar yoritilgan Tadqiqot natijalari oliy ta’lim muassasalarida art-terapiya madaniyatini shakllantirish bo‘yicha samarali metodikalarni ishlab chiqish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

1. Tadqiqot maqsadi. Talabalarda art-terapiya madaniyatini shakllantirish jarayonining pedagogik jihatlarini aniqlash, shuningdek, ta’lim muassasalarida ushbu jarayonni samarali tashkil etish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish.

2. Tadqiqot metodlari. Tahliliy tadqiqot, ijtimoiy so‘rovlar, kuzatuv va eksperimental, shu jumladan komparativ tahlil tadqiqot usullaridan foydalanildi. Shu bilan birga, xalqaro tajribalar hamda ilg‘or pedagogik texnologiyalar asosida tahlillar olib borildi.

3. Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, art-terapiya madaniyatini shakllantirishda motivatsiya, tasavvur, tafakkur, axborotni tahlil qilish va mustaqil fikrlash ko‘nikmalari muhim o‘rin tutadi. Art-terapiya madaniyatini rivojlantirish bo‘yicha ishlab chiqilgan metodikalar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

4. Xulosalar. Art-terapiya madaniyatini shakllantirish, art-terapiya texnologiyalari vositasida talabalarda kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish talabalarning mustaqil fikrlashi, ilmiy izlanishlar olib borish qobiliyati mas’uliyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun ilmiy-ijodiy va pedagogik yondashuvlarni uyg‘unlashtirish lozim. Tadqiqot natijalariga asoslanib, oliy ta’lim tizimida art-terapiya madaniyatini shakllantirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: art-terapiya, anglash, e’tibor, ong, nevrologiya, kognitiv boshqaruv, xotira, fikrlash, tasavvur qilish, eslash, eshitish, til, hissiyotlar, rivojlanish jarayoni, ijtimoiy bilish, kasbiy tushuncha, texnologiya.

КОГНИТИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИАРТ-ТЕРАПЕВТИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СПОСОБНОСТЕЙ

Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

Аннотация. В данной статье рассматриваются важные аспекты формирования арт-терапевтической культуры в развитии воображения учащихся в образовательном процессе, дидактические основы развития познавательных способностей учащихся с помощью арт-терапевтических технологий, Интеграция педагогических процессов, синергетического воздействия друг на друга таких особенностей психики человека, как чувства, мышление и воображение, результаты исследования, в которых освещаются понятия объективного компонента "метаобразовательного пространства", служат основой для разработки эффективных методик формирования культуры арт-терапии в высших учебных заведениях.

1. Цель исследования. Выявление педагогических аспектов процесса формирования арт-терапевтической культуры у учащихся, а также разработка научно обоснованных рекомендаций по эффективной организации этого процесса в образовательных учреждениях.

2. Методы исследования. Использованы методы аналитического исследования, социальных опросов, наблюдательного и экспериментального, в том числе компаративного анализа. При этом был проведен анализ на основе международного опыта и передовых педагогических технологий.

3. Результаты исследования. Результаты исследования показывают, в формировании культуры арт-терапии важное место занимают навыки мотивации, воображения, мышления, анализа информации и самостоятельного мышления. Повышению эффективности образовательного процесса способствуют разработанные методики развития арт-терапевтической культуры.

4. Выводы. Формирование культуры арт-терапии, развитие познавательных способностей учащихся с помощью арт-терапевтических технологий приобретает важное значение в повышении ответственности учащихся за самостоятельное мышление, умение проводить научные исследования. Для эффективной организации этого процесса необходимо гармонизировать научно-творческий и педагогический подходы. На основании результатов исследования разработаны рекомендации по формированию арт-терапевтической культуры в системе высшего образования.

Ключевые слова: арт-терапия, восприятие, внимание, сознание, нейробиология, когнитивный контроль, память, мышление, воображение, запоминание, слух, язык, эмоции, процесс развития, социальное познание, профессиональное понимание, технологии.

COGNITIVE IN STUDENTS WITH THE HELP OF ART THERAPY TECHNOLOGIES DIDACTIC FOUNDATIONS OF SKILL DEVELOPMENT

Annotation. In this article, important aspects of the formation of a culture of art therapy in the development of the imagination of students in the educational process, didactic foundations of the development of cognitive abilities in students through art therapy technologies, pedagogical processes, integration of the synergistic influence of such characteristics of the human psyche on each other as feelings, thinking and imagination, the results of the study, in which the concepts of the objective component of the"meta-educational space" are covered, serve as the basis for the development of effective methodologies for the formation of art therapy culture in higher educational institutions.

1. Research purpose. To determine the pedagogical aspects of the process of forming the culture of art therapy in students, as well as to develop scientifically based recommendations for the effective organization of this process in educational institutions.

2. Research methods. Analytical research, comparative analysis, sociological surveys, observations, and experimental research methods were used. Additionally, an analysis of international experiences and advanced pedagogical technologies was conducted.

3. Research results. According to the results of the study, motivation, imagination, thinking, Information Analysis and independent thinking skills occupy an important place in the formation of the culture of art therapy. The developed methodologies for the development of the culture of art therapy will help to increase the effectiveness of the educational process.

4. Conclusions. Academic culture plays a vital role in developing students' independent thinking, research capabilities, and social responsibility. To effectively organize this process, it is necessary to integrate philosophical and pedagogical approaches. Based on the research findings, recommendations for academic culture formation in higher education have been developed.

Keywords: art-therapy, Awareness, attention, consciousness, neurology, Cognitive Management, memory, thinking, imagination, recall, hearing, language, emotions, development process, social cognition, professional understanding, technology.

KIRISH. Globallashgan zamonaviy sharoitda davlatimiz kasb-hunar ta'limi modernizatsiyasidagi islohotlar oliy o'quv yurtlari oldida talabalarda ijodiy tasavvur, ijodkorlik, kognitiv hamda ijodiy qobiliyatlar, o'quv faoliyatlaridagi demokratik mustaqillik, pedagogik prognozlash kabi asosiy kompetensiyalarni shakllantirish vazifasi turibdi. Bu borada ta'lim makonining chegaralarini "metafazo" maqomigacha qadar kengaytirish, hamda g'oyaviy, uslubiy, texnologik va pedagogik jarayonlar inson psixikasining his-tuyg'ulari, tafakkuri hamda tasavvurlari kabi xususiyatlarining bir-biriga sinergik ta'siri tufayli integratsiyalashgan xususiyatga ega bo'ladi.

Ta'lim jarayonida talabalarning tasavvurini rivojlantirishda art-terapiya madaniyatini shakllantirishning muhim jihatlari meta-ta'lim yondashuvi kontekstida tadqiqot olib borishni taqozo etmoqda. Bu o'z o'rnida uning maqsadga muvofiqligi, samaradorligi va universalligini aniqlash uchun boshqa gumanitar mavzularda eksperimental ishlarni amalga oshirish imkonini beradi. Tasavvur orqali talabalar amaliy mashg'ulotlarda o'quv munozaralarida nafaqat pedagogikaga oid bilimlardan, balki inson haqidagi metabilimlardan (fanlararo bilimlardan) foydalanishga muvaffaq bo'lishadi, bu esa ularga an'anaviy predmet markazidan uzoqlashish imkonini beradi.

Art-terapiya texnologiyalari vositasida tasavvur, talabalarga mahalliy meta-ta'lim (shaxsiy professional-pedagogik) makon sharoitida fikr erkinligiga ega bo'lish, hamda boshqalar tomonidan o'rnatilgan ma'lum bir ilmiy nazariya yoki konsepsiya doirasiga qaramay, mustaqil harakat qilishni o'rganishga imkon beradi. Kasbiy fikrlash va faoliyat orqali o'z-o'zini anglash tufayli talaba asta-sekin o'zining professional voqeligini shakllantiradi, unda u o'zini ruhiy mavjudot sifatida ijodiy amalga oshirishga qodirdir.

Kognitiv qobiliyatlar asosan atrofimizdagi dunyoni tushunish qobiliyatidir. Kognitiv qobiliyatlarga quyidagilar kiradi:

- hissiy;
- intellektual;
- ijodiy.

Ma'lumki, kognitiv qobiliyatlarning asosiy tarkibiy qismlari - bashorat qilish, idrok etish, fikrlash hamda xotiradir. Boshqalari esa yordamchi bo'lib ularga - sezgi, g'oya, tasavvur, psixomotor sifatida tasniflanadi. Kognitiv qobiliyatlarning ikki turi mavjud - og'zaki va og'zaki bo'lmagan. Bundan tashqari kognitiv qobiliyatlarga sezgi (idrok), intellektual (fikrlash va xotira) va ijodiy qobiliyatlar (tasavvur) kiradi. Odatda qobiliyatlar inson tug'ilishidan boshlab asta-

sekinlik bilan rivojlana boshlaydi. Ilk yoshdan boshlab shaxs qobiliyatlarining birinchi namoyon bo‘lishida har qanday faoliyat turiga moyillikni sezish mumkin. Kattaroq maktabgacha yoshda esa o‘ziga xos (ijtimoiy) qobiliyatlar tarixiy va ijtimoiy ta’sir doirasida shakllanib boradi. Uning ijtimoiy muhitdagi hayoti va rivojlanishini ta’minlaydi. Bu qobiliyatlar amaliy, nazariy, ijodiy va tarbiyaviy bilimlar, mantiq va nutqdan foydalanishga asoslanadi. Shaxsiy qobiliyatlar esa insonning muayyan faoliyat turlaridagi samarali muvaffaqiyatini belgilaydi. Bu o‘rinda bir savol tug‘iladi, xususan inson dunyo haqidagi bilimlarni qanday oladi? Bilish jarayonini tahlil qilgan olimlar, tadqiqotchilar inson ongi bilish faoliyati natijalarini qayd etadigan ikkita asosiy shaklni aniqladilar, ya’ni hissiy-vizual tasvirlar va mavhum g‘oyalardir. Demak, sensor - vizual tasvir obyektlarning tashqi, hissiy-seziladigan xususiyatlarini (hajmi, shakli, rangi va boshqalar) aks ettiradi. Mavhum g‘oya ushbu sinfning barcha obyektlariga xos bo‘lgan umumiy xususiyatlarni ifodalaydi ("o‘simlik", "hayvon", "odam" kabi tushunchalar mavhumlikdir).

Yuqorida keltirilgan ikki bilim shakli insonning kognitiv faoliyati davomida amalga oshiriladigan quyidagi ikkita asosiy jarayonga mos keladi:

- hissiy bilish, ya’ni hissiy-vizual tasvirlarning paydo bo‘lishi, hamda ular bilan ishlash jarayoni;

- ratsional bilish, ya’ni bu mavhum g‘oyalar, tushunchalarni shakllantirish jarayoni va ular ustida ishlaydigan mavhum (mantiqiy) tafakkur jarayoni.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Hissiy bilish aynan bilish obyektini sezgilar yordamida faol aks ettirish demakdir. Hissiy bilishning asosiy shakllari sezgi, idrokdir. Art-terapiyada sensatsiya (Kutilmaganda sodir bo‘lgan, kishilarni hayajonga soladigan hayratli hodisalar va buning natijasida ko‘pchilikda tug‘ilgan kuchli taassurot) muhim ahamiyat kasb etadi. Sensatsiya - bu obyektning sezgilarga bevosita (yoki asboblar vositasida) ta’siri paytida uning alohida xususiyatini aks ettirishdir. Bundan tashqari, sensatsiyalar tashqi dunyo haqida ma’lumot olishning asosiy kanallaridan biridir. O‘rtacha, inson dunyo haqidagi ma’lumotlarning deyarli 80 foizini vizual sezgilar orqali olar ekan, taxminan 15 foizini eshitish sezgilari va boshqa ma’lumot manbalari (hid, teginish va ta'm) insonning kognitiv faoliyatida ikkinchi darajali rol o‘ynaydi.

Ma’lumki, inson ongini shakllantirishda imkoniyati cheklangan bolalar ongi asosan mutaxassis psixologlar, art-terapevtlar, pedagoglar yordamisiz biron bir natijaga erishish qiyin masaladir. Ilgari ular tashqi dunyoga hech qanday faol munosabat yo‘qligi sababli ham "o‘simlik bolalari" deb atalgan ekan. Sensatsiyalar subyektivdir, chunki ular subyektdan (shaxsdan) ajralgan holda mavjud emas, ular uning asab tizimi, sezgi a’zolari, butun organizmning holatiga va shaxsning kasbiga bog‘liqdir. Masalan, bunday dalillar mavjud bolib, to‘quvchilik kasbidagilar qora rangning 40 tagacha rangini ajrata olishar ekan. Sezgilarning subyektivligi muammosi ayniqsa XIX asr ohirida eshitish fiziologiyasi sohasida ishlagan nemis tabiatshunoslari G. Helmgolts (1821-1894) va F. Myuller (1821-1897) tomonidan faol muhokama qilingan. Natijada "Sezgi organlarining o‘ziga xos energiyasi qonuni"ni ishlab chiqdi. Ushbu qonunga ko‘ra, sezgilar tananing, nervlarning holatining sof subyektiv tajribasidir. Chunki tovush hissi aynan ko‘z yoki optik asabga hamda quloq yoki eshitish nuqtalariga ta’sir qiladi. Bu dalillardan kelib chiqib, Helmgolts Kant tipidagi agnostitsizmga moyil bo‘lib, hislar bizga dunyo haqida obyektiv ma’lumot bermaydi, degan xulosaga keldi [4].

Ushbu tadqiqotda analitik, eksperimental va empirik usullar qo‘llanildi. Matn tahlili va komparativ tadqiqot metodlari orqali akademik madaniyatni shakllantirish

bo‘yicha mavjud ilmiy-nazariy yondashuvlar tahlil qilindi. Ijtimoiy so‘rovlar va intervyular yordamida talabalar va pedagoglarning akademik madaniyat haqidagi qarashlari o‘rganildi. Shuningdek, eksperimental metod orqali turli pedagogik yondashuvlarning samaradorligi baholandi. Natijalarning obyektivligini oshirish maqsadida yuqoridagi statistik ma’lumotlar tahlil qilinib, art-terapiya madaniyatini rivojlantirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar aniqlab berildi [2].

Ammo agar inson biologiyasi insonni fikrlaydigan va faol mavjudot sifatida tushuntirishga qodir bo‘lmasa, unda yuqoridagilarga zid ravishda, inson tabiatning ijodi emasligini ta’kidlash qonuniydir. U o‘zini g‘ayritabiiy borliq - ijtimoiy borliq qonunlariga ko‘ra yaratadi. Jamiyatdan tashqarida, hayotni tashkil etishning maxsus ijtimoiy shakllarisiz, u til, axloqiy me’yorlar, g‘oyalar va ideallar, xulq-atvor, muloqot, faoliyat ko‘nikmalarini egallaydigan madaniy muhitsiz, odam hayvondan boshqa narsa emas. Har bir inson bu atamaning keng, ijtimoiy-falsafiy ma’nosida shaxsga aylanadi, og‘ir tug‘ma miya nuqsonlari bundan mustasno. Hayot davomida alkogolizm, giyohvandlik va og‘ir ruhiy kasalliklar tufayli "shaxsning parchalanishi" deb ataladigan ma’lum shaxsiy fazilatlar yo‘qolishi mumkin. Qonuniy jihatdan, bu shaxsning muomalaga layoqatsizligini tan olish bilan belgilanadi: u fuqarolik huquqlaridan mahrum qilinadi, sud javobgarligidan ozod qilinadi va hokazo. Shu jumladan, bir qator shaxsiy fazilatlar tananing fiziologik xususiyatlariga, shu bilan birga asab tizimiga (masalan, temperament) bog‘liq. Chunonchi temperament asosida hayot hamda faoliyat jarayonida xarakter rivojlanadi. Bu esa shaxsning tipik xulq-atvorini belgilaydigan barqaror shaxsiy xususiyatlar to‘plami deyiladi. Shaxsning individual psixologik xususiyatlari qobiliyatlarda va har qanday faoliyatni muvaffaqiyatli bajarishga yordam beradigan shaxsiy xususiyatlarda ham namoyon bo‘ladi. Bu borada irsiyat hatto tajovuzkorlik, jasorat va qo‘rqoqlik, altruizm va xudbinlik, alkogolizmga moyillik hamda boshqalar kabi shaxsiy xususiyatlarni ham aniqlab berishi haqida dalillar keltirilgan. Biroq, psixofiziologik moyillik shaxsiyat rivojlanishida fojiani yaratmaydi. Organizmning tabiiy xususiyatlari shaxsning biologik asosi bo‘lib, uning rivojlanish imkoniyatlari va mayllarini belgilaydi. Ijtimoiy muhit, tarbiya va ta’lim, shaxsning o‘zi harakatlari - bu imkoniyatlar qay darajada amalga oshirilishini belgilaydi. Kognitiv faoliyat esa talabaning o‘quv faoliyatiga, yangi bilim, ko‘nikma va ko‘nikmalarni egallashga qanchalik qiziqish ko‘rsatishi, ichki qat’iyatliligi hamda o‘zining “bilimlar qutisi" ni to‘ldirish hamda dunyoqarashini kengaytirishga bo‘lgan doimiy ehtiyojning aksidir [1]. Art-terapiya texnologiyalari orqali talabalarning kognitiv faoliyatini rivojlantirishda meta-ta’lim maydoni bu - bir-biri bilan o‘zaro ta’sir qilish jarayonida bir vaqtning o‘zida mavjud bo‘lgan hamda faoliyat ko‘rsatadigan jismoniy (ob'ektiv) pedagogik voqelikni va xayoliy pedagogik voqelikni o‘z ichiga olgan pedagogik voqelikdir, bu esa o‘quvchining individual madaniyatini oshiradi. Bunday holda, biz pedagogik institutlarining alohida o‘quv guruhlaridagi meta-ta’lim maydonini ko‘rib chiqamiz. Aniqlangan ma’lumotlarga ko‘ra muallifning "metata’lim maydoni" toifasi ta'rifida ikkita komponent mavjud:

• jismoniy (obyektiv) pedagogik voqelik deb ataladigan an'anaviy ta’lim maydoni;

• metafizik komponent, ya'ni xayoliy pedagogik makon.

Ma’lum bo‘ishicha, "meta-ta’lim maydoni"ning obyektiv komponenti (an’anaviy ta’lim maydoni) va metafizik komponent (xayoliy ta’lim maydoni) nafaqat bir-biriga zid emas, balki ekspert baholari ko‘rsatganidek,bir-birini to‘ldiradi. Bu esa N. Bor tomonidan bir-birini to‘ldirish tamoyiliga mos keladi. Bir-birini to‘ldirish tamoyilining mohiyati shundan iboratki, "eski" klassik

nazariyalar va tushunchalar tegishli chegara sharoitlari, holatlar va vaziyatlarda bir-biriga oqib, "yangilar" tomonidan o'zlashtiriladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

Art-terapiya texnologiyalari vositasida talabalarda kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishning didaktik asoslari ta'lim jarayonining fundamental omillaridan biri bo'lib, uning shakllanishi talabalar, pedagoglar va ta'lim muassasalari tomonidan amalga oshiriladigan ko'p qirrali jarayondir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, art-terapiya madaniyatning rivojlanishi ta'limning sifati, talabalar bilimlarining mustahkamligi, ilmiy-tadqiqot faoliyatining rivoji va jamiyatda intellektual halollikni oshirish bilan bevosita bog'liqdir.Tadqiqot doirasida olib borilgan ijtimoiy so'rovlar natijasida talabalarning aksariyati akademik madaniyatini shakllantirish zarurligini tan olishlari bilan birga, bu jarayonda duch kelinadigan muammolarni ham ta'kidlaganliklari aniqlandi. Tahlil natijalariga ko'ra, respondentlarning **72%** qismi art-terapiya madaniyatini shakllantirishga yetarlicha e'tibor berilmasligini bildirgan. Shuningdek, **58%** respondentlar ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun maxsus metodikalar yetarli emasligini ta'kidlagan.

Eksperimental tadqiqotlar davomida turli pedagogik strategiyalarning art-terapiya madaniyatini shakllantirishga ta'siri o'rganildi. Jumladan, interfaol o'qitish usullari, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha maxsus kurslarning samaradorligi baholandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, **muammoli ta'lim metodikasidan foydalanilgan guruhda** talabalar art-terapiyaga oid bilimlarini **35%** ga oshirishga erishgan, tanqidiy fikrlash ko'nikmalari esa **26%** ga yaxshilangan.Tadqiqot natijalari asosida akademik madaniyatni shakllantirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar aniqlab olindi.

Art-terapiyaning targ'ib qilinishi:

- art-terapiya bo'yicha seminarlarning tashkil qilinishi;
- art-terapiya bo'yicha maxsus seminar va kurslar tashkil etish.

Tanqidiy fikrlash va ilmiy-tahliliy yondashuvlarni rivojlantirish:

- mustaqil tadqiqot olib borishga rag'batlantirish.
- axborotni tahlil qilish va ishonchli ilmiy manbalardan foydalanish madaniyatini shakllantirish.
- interfaol ta'lim usullaridan foydalanish (debat, case-study, ilmiy muhokamalar).

Pedagoglarning metodik yondashuvlari:

- art-terapiya madaniyatini rivojlantirishda pedagoglarning roli juda muhim.
- talabalarning zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish darajasi.
- art-terapiya madaniyatini targ'ib qiluvchi innovatsion ta'lim metodlaridan foydalanish.

Ta'lim muassasalarining ilmiy muhit yaratishdagi roli:

- ilmiy konferensiyalar va seminarlar orqali talabalarni ilmiy muhitga jalb etish.
- ilmiy maqolalar yozish madaniyatini shakllantirish bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqish.
- talabalarni xalqaro ilmiy nashrlarga maqolalar chop etishga rag'batlantirish.

Tadqiqot davomida aniqlandi: art-terapiya madaniyati nafaqat shaxsiy intellektual rivojlanish omili, balki ta'lim tizimining umumiy samaradorligini oshirish vositasi hamdir.

Tadqiqot natijalari art-terapiya madaniyatini shakllantirish jarayoni tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozimligini ko'rsatdi. Shu asosda ta'lim muassasalari, pedagoglar va talabalar art-

terapiy madaniyatini rivojlantirish bo‘yicha aniq yo‘nalishlar asosida harakat qilishlari lozim.

XULOSA o‘rnida shuni ta’kidlash joizki,art-terapiya texnologiyalari talabalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vositadir. Ayniqsa, tasviriy san'at va ijodiy ishlanmalar orqali talabalar ongini rivojlantirish, ularning mantiqiy fikrlash, hamda muammolarni hal qilish qobiliyatlarini kuchaytiradi. Bunday metodlar, shuningdek, emotsional barqarorlikni saqlashda va stressni boshqarishda ham foydalidir. Shu bilan birga, art-terapiya talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, o‘z-o‘zini ifoda etish va o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Pedagogik yondashuvlar orqali, bunday texnologiyalar sinfda samarali integratsiya qilinsa, talabalar o‘quv jarayoniga yanada faolroq va ishtirokchan bo‘lishadi, bu esa ta’limning sifatini oshiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, art-terapiy madaniyani rivojlantirishda tanqidiy fikrlash, ilmiy-tahliliy yondashuvlar va interfaol o‘qitish metodlari muhim ahamiyat kasb etadi. Oliy ta’lim muassasalari talabalarda ilmiy izlanishga bo‘lgan qiziqishni oshirish va akademik halollikni targ‘ib qilish uchun maxsus kurslar, ilmiy seminarlar va plagiatga qarshi tizimlarni keng joriy etishi lozim. Shuningdek, jamiyatda ilmiy axloqiy tamoyillarni mustahkamlaydi. Shuning uchun universitetlar bu jarayonga strategik yondashishi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishi va talabalarni ilmiy izlanishlarga faol jalb qilishi muhimdir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Борчиков С. А. Виртуальный образ творческого воображения // Воображение как познавательная способность. М. : Фонд «Центр гуманитарных исследований», 2001. С. 14-30.

2. Давыдов В. В. Главное - воображение! // Обруч. 1996. № 3. С. 2-3.

3. Umanets S. F. Meta-educational space as a methodological basis of professional pedagogy. Izv. Saratov Univ. (N. S.), Ser. Philosophy. Psychology. Pedagogy, 2019, vol .19, iss. 2, pp. 231-235 (in Russian). https://doi. org/10.18500/1819-7671-2019-19-2-231-235

4.Inomjonovna, R. I. (2023). art-terapiya jarohat olgan bolalar uchun samarali davolash vositasi sifatida (Urush, zo‘ravonlik, tabiiy ofatlar paytida). Journal of new century innovations, 24(1), 80-86.

5.Inomjonovna, R. I. (2023). art therapy as an effective treatment for injured children (During war, violence, natural disasters). Образование наука иинновационные идеи в мире, 16(4), 182-188.

6.Рахматова, И. И. (2023). трансперсональная модель в арт-терапии-какпринципы человечности. the theory of recent scientific research in the field of pedagogy, 1(6), 183-191